

**ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ ՈՐՈՒԵՄ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՏԵՍԱԿ**

ԴԱՎԻԹ ՄԵՐՈՐՅԱՆ, ԱՇԽԵՆ ՍՈՂՈՍՈՆՅԱՆ

Բաժնետերերի միջև հարաբերությունների կարգավորման իրավական միջոցների մշակման օբյեկտիվ անհրաժեշտությամբ պայմանավորված՝ ՀՀ օրենսդրություն է ներմուծվել միջազգային պրակտիկայում լայնորեն տարածված բաժնետերերի համաձայնագրի իրավական ինստիտուտը, որը, որքան էլ որ գիտական հանրության ուշադրության կենտրոնում է, չի ստացել միանշանակ, համընդհանուր օրենսդրական ձևակերպում և դոկտրինալ ու գործնական մեկնաբանություն: Այս հոդվածը նվիրված է բաժնետիրական համաձայնագրին, որը բնութագրվում է որպես բաժնետիրական ընկերության մասնակիցների կառավարմանն ուղղված իրավունքի արդյունավետ իրականացման ձև: Մույն աշխատանքի շրջանակներում իրականացվել է նշված քաղաքացիաիրավական ինստիտուտի հասկացության վերլուծություն: Բաժնետիրական համաձայնագրի վերաբերյալ օրենսդրական նոր նորմերի կիրառման պրակտիկայի բացակայության պայմաններում նման վերլուծությունը բավականին օգտակար է:

Բանալի բառեր – բաժնետիրական համաձայնագիր, կորպորատիվ գործարք, բաժնետիրոջ իրավունքներ, քաղաքացիաիրավական պայմանագիր, բաժնետիրական ընկերություն

Բաժնետիրական համաձայնագիրը ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրության նորամուծություններից է, որը «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքում¹ ներդրվել է 2019 թվականի ապրիլի 19-ին կատարված փոփոխություններով: Ըստ էության բաժնետիրական համաձայնագիրը կորպորատիվ գործարքի տեսակ է, և կարելի է ասել, որ այս պայմանագրի ներդրմամբ ՀՀ օրենսդրություն ներմուծվեցին բազմաթիվ զարգացած երկրների կորպորատիվ օրենսդրությանը քաջ հայտնի կորպորատիվ գործարքի տարրերը: ՀՀ օրենսդրության մեջ նորույթ համարվող այս պայմանագրի ուսումնասիրությունը ունի տեսական և գործնական կարևոր նշանակություն, քանի որ թեև ՀՀ կորպորատիվ իրավունքի տեսության մեջ անդրադարձել են կորպորատիվ գործարքների կարգավորիչ դերին և նշանակությանը², սակայն գործնականում օրենքում տեղ

¹ Տե՛ս ՀՀՊՏ 2001.11.06/34(166):

² Տե՛ս օրինակ Վ. Դ. Ավետիսյան, Կորպորատիվ իրավահարաբերությունների արդի հիմնահարցերը Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., 2013, էջ 335-339, տե՛ս նաև Ա. Մ. Սողոմոնյան, Տնտեսական ընկերության լուծարման մասին որոշման իրավական բնույթը // Դատական իշխանություն, № 7-8 (253-254), 2020, էջ 45-57:

գտած բնորոշումը և դրա հնարավոր դրսևորումներն ունեն ուսումնասիրության կարիք դրա կիրառման դեպքում ապագա խոչընդոտները հայտնաբերելու և գործնական լուծումներ առաջարկելու տեսանկյունից: Այս առումով կարևորում ենք նաև միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը և իրավահամեմատական վերլուծությունը:

Կորպորատիվ գործարքը որպես կորպորատիվ իրավահարաբերությունների կարգավորման միջոց առաջին անգամ կիրառվել է ԱՄՆ-ում և Անգլիայում: Այսպես, կորպորատիվ գործարքների մասին Անգլիայի դատարանների դատական ակտերում առաջին անգամ հիշատակվել է դեռևս 19-րդ դարի 40-ական թվականներին: Այդ շրջանում սկսեցին կիրառվել կորպորատիվ պայմանագրի այնպիսի տեսակներ, ինչպիսիք են բաժնետոմսերի տնօրինման իրավունքի սահմանափակման մասին բաժնետերերի համաձայնագիրը (voting agreement, pooling agreement), կորպորատիվ կառավարման մասին բաժնետերերի համաձայնագիրը (shareholders' agreement) և քվեարկող տրաստ ձևավորելու մասին համաձայնագիրը (voting trust agreement)³: Կարելի է ենթադրել, որ այն ժամանակների բաժնետիրական համաձայնագրերը բաժնետիրական ընկերությունների համար հիմնադիր պայմանագրի դեր են կատարել, քանի որ դրանցով սահմանվում էին նաև կանոնադրական կապիտալի չափը և տարեկան շահութաբաժինների բաշխման կարգը: «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» (1855 թ.) և «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» (1856 թ.) օրենքների ընդունմամբ անգլիական իրավունքում կորպորատիվ իրավահարաբերությունները սկսեցին դասակարգվել կորպորացիայի ու բաժնետերերի և բաժնետերերի միջև առաջացող իրավահարաբերությունների: Այս հանգամանքի հետևանքով ծագեց կորպորատիվ պայմանագրի երկվություն, որը մինչ այդ սովորական հիմնադիր պայմանագիր էր: Կորպորատիվ պայմանագիրը ներկայիս իրավաընկալմամբ ձևավորվել է արդեն 19-րդ դարի երկրորդ կեսերին⁴:

Այժմ անգլիական իրավունքում սահմանափակումներ գրեթե չկան բաժնետիրական համաձայնագրի առարկայի հարցում: 2006 թվականին ընդունված «Ընկերությունների մասին» օրենքի 29-րդ հոդվածով, որը տարբերում է *բաժնետերերի համաձայնագրերն ու որոշումները*, նախատեսվում է, որ ընկերության բոլոր մասնակիցների համաձայնագրով կարող է փոփոխվել նաև ընկերության կանոնադրությունը, այդ թվում դրա այն կետերը, որոնք վերաբերում են ընկերության կառավարման կառուցվածքին և տնօրենների խորհրդի գործունեության սահմանափակմանը: Այն որոշումները և համաձայնագրերը, որոնցով փոփոխվում է ընկերության կանոնադրությունը, պետք է ընդունվելուց հետո՝ 15

³ Տե՛ս **Варюшин М. С.** Гражданско-правовое регулирование корпоративных договоров: сравнительный анализ: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2015, էջ 17:

⁴ Տե՛ս **Варюшин М. С.** Генезис и эволюция корпоративных договоров в корпоративном праве Англии и США // Законодательство и экономика. М., № 9, 2013, էջ 63-69:

օրվա ընթացքում, ուղարկվի իրավասու պետական մարմիններին՝ գրանցելու, իսկ ընկերության այն աշխատակիցները, որոնք չեն կատարի իրենց այդ պարտականությունը, ենթարկվում են պատասխանատվության նույն օրենքի 30-րդ հոդվածով սահմանված կարգով⁵:

ԱՄՆ-ում բաժնետիրական համաձայնագրերի մասին առաջին անգամ հիշատակվել է «Brown v. Pacific Mail Steamship Co.» դատական գործով որոշման մեջ 1867 թվականին⁶, որով արգելվել է բաժնետիրական համաձայնագրերով փոփոխել ընկերության կառավարման վերաբերյալ օրենսդրության իմպերատիվ նորմերը: Այս դատական նախադեպի հիման վրա հետագայում ԱՄՆ-ում սկսեցին կնքել բաժնետիրական համաձայնագրեր, որոնց առարկան որոշակի ձևով քվեարկելու բաժնետերերի պարտականությունն էր:

Գերմանական իրավունքում բաժնետերերի համաձայնագրերն ունեն երկար պատմություն. դրանք դատարանները սկսել են օրինական համարել գրեթե հարյուր տարի առաջ: Տարբեր տեսակի բաժնետիրական համաձայնագրերի ընդունման պրակտիկան այժմ էլ տարածված է Գերմանիայում: Այնպիսի հզոր կորպորացիաներ, ինչպիսիք են ՄԵՏՏՕ-ն, ՀԵՆԿԵԼ-ը ու ՊՈՐՇԵ-ն, հայտնի են քվեարկության մասին բաժնետերերի համաձայնագրերով⁷: Գերմանիայում, որքանով որ հնարավոր է տեղեկություններ ստանալ զեկույցներից ու հրապարակային տվյալներից, բաժնետերերի քվեարկության վերաբերյալ համաձայնագրեր (shareholder voting agreement) կնքվում են տևական ժամանակ բաժնետեր եղած բաժնետերերի միջև, որոնք կա՛մ ունեն զգալի մասնակցություն, կա՛մ միասին մեծամասնություն են կազմում: Շատ բաժնետերերի համաձայնագրեր դրանց կողմերն անվանում են պաշտպանության ասոցիացիաներ (Schutzgemeinschaft): Այդ իսկ պատճառով Գերմանիայի դաշնային գերագույն դատարանի երկու հայտնի որոշումները կոչվում են Schutzgemeinschaft I և Schutzgemeinschaft II: Նման անվանման հիմնական պատճառն այն է, որ այդ համաձայնագրերի միջոցով նպատակ էր հետապնդվում պաշտպանել ընտանեկան բիզնեսը: Բաժնետիրական համաձայնագրերը սովորաբար կնքվում են ընտանեկան ընկերության կարգավիճակը պահպանելու և ընկերությունը արտաքին ազդեցությունից պաշտպանելու նպատակով: Գերմանիայում ամենատարածված և ամենակարևոր բաժնետիրական համաձայնագրերը քվեարկության համաձայնագրերն են: Բայց բաժնետերերի այլ իրավունքներ և պարտականություններ, ինչպիսիք են, օրինակ, ընկերության

⁵ See Companies Act 2006, https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/pdfs/ukpga_20060046_en.pdf (վերջին այցելությունը՝ 02.02.2021 թ.):

⁶ See *Brown v. Pacific Mail Steamship Co.*, 4 F. Cas. 420 (1867), <https://www.ravellaw.com/opinions/1ec4511ce5530ff5febd6b94eb86e25a> (վերջին այցելությունը՝ 17.03.2021 թ.):

⁷ See **u Roth, Markus**, Shareholders, Agreements in Listed Companies: Germany (March 16, 2013). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2234348> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2234348> (վերջին այցելությունը՝ 02.02.2021 թ.):

պահանջները բաժնետերերի կողմից բավարարելու իրավունքը կամ ընկերությունը ֆինանսավորելու պարտականությունը, նույնպես կարող են դառնալ բաժնետիրական համաձայնագրի առարկա⁸:

ԱՊՀ երկրներում նման համաձայնագրերի կնքման հնարավորությունը առաջին անգամ նախատեսվել է 2005 թվականի ապրիլի 14-ին ԱՊՀ երկրների միջխորհրդարանական համաժողովի կողմից հաստատված «Արժեթղթերի շուկայում ներդրողների իրավունքների պաշտպանության մասին» ԱՊՀ անդամ պետությունների համար մշակված նմուշային կանոնագրքով⁹:

Բաժնետիրական համաձայնագիրը սովորաբար ընկերության բոլոր կամ մի քանի բաժնետերերի միջև կնքված հասարակ գրավոր պայմանագիր է, որով կարգավորվում են մասնակիցների միջև առաջացած իրավահարաբերությունների տարբեր կողմեր: Տարբեր երկրներում և նույնիսկ նույն իրավակարգի շրջանակներում պրակտիկան տարբեր է՝ կախված այն բանից, թե ինչ դրույթներ պետք է ամրագրվեն բաժնետիրական համաձայնագրում, իսկ որոնք՝ ընկերության հիմնադիր փաստաթղթերում: Ինչպես նշել ենք, օրինակ, Մեծ Բրիտանիայում սահմանափակումներ գրեթե չկան բաժնետիրական համաձայնագրի առարկայի կապակցությամբ: Իսկ, օրինակ, Ֆրանսիայում բաժնետիրական համաձայնագրի դրույթները կարող են անվավեր ճանաչվել, եթե դրանք չեն համապատասխանում երկրի կորպորատիվ օրենսդրությանը¹⁰:

ՀՀ-ում բաժնետիրական համաձայնագրի ինստիտուտի ներմուծմամբ (2019 թ.) հնարավոր է նվազեցնել դատարանների կողմից բաժնետերերի միջև կնքված բաժնետիրական համաձայնագրերը անվավեր ճանաչելու ռիսկը, անկախ այն բանից, թե ինչ իրավունքների և պարտականությունների է այն վերաբերում: Միաժամանակ անհրաժեշտ է նաև նշել, որ մեր օրերում նկատվում է կորպորատիվ վեճերի աճի միտում, և պատահական չէ, որ օրենսդիրը Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում հատուկ գլուխ է նախատեսել, որով կարգավորվում են կորպորատիվ վեճերով գործերի քննության կարգը¹¹: Թվում է, թե պայմանագրի ազատության սկզբունքի առկայության պայմաններում բաժնետերերը միշտ էլ ունեցել են նման համաձայնագրեր կնքելու հնարավորություն, սակայն, մեր կարծիքով, դա այդ համաձայնագրերը իրավական ճանաչելու բավարար հիմքեր չի ստեղծում: Այսպես, Քա-

⁸ St´u International Handbook on Shareholders’ Agreements: Regulation, Practice and Comparative Analysis. Edited by Sebastian Mock, Kristin Csach, Bohumil Howel. Wolter de Gruyter, Berlin/Boston, 2018, էջ 287:

⁹ St´u Модельные законодательные положения для государств - участников СНГ о защите прав инвесторов на рынке ценных бумаг. Приняты на двадцать пятом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств - участников СНГ (постановление № 25-7 от 14 апреля 2005 года), <http://docs.cntd.ru/document/901949700> (վերջին այցելությունը՝ 03.02.2021 թ.):

¹⁰ St´u **Макарова О. А.** Договорное регулирование корпоративных отношений // Ленинградский юридический журнал, № 1, 2010, էջ 103-104:

¹¹ St´u ՀՀՊՏ 2018.03.05/16(1374), Հոդ. 208:

ղաքացիական օրենսգրքի¹² (այսուհետ Օրենսգիրք) 437-րդ հոդվածի, ուրքը վերաբերում է պայմանագրի ազատության սկզբունքին և դրա դրսևորումներին, 2-րդ կետով սահմանվում է, որ կողմերը կարող են կնքել ինչպես օրենքով կամ այլ իրավական ակտերով նախատեսված, այնպես էլ դրանով չնախատեսված պայմանագիր: Սակայն, այս սկզբունքին զուգահեռ, Օրենսգրքի 438-րդ հոդվածով նախատեսված է նաև «պայմանագիր և օրենք» սկզբունքը, ըստ որի՝ պայմանագիրը պետք է համապատասխանի այն կնքելու պահին գործող օրենքով կամ այլ իրավական ակտերով սահմանված կողմերի համար պարտադիր կանոններին (իմպերատիվ նորմերին): Ենթադրվում է, որ բաժնետիրական համաձայնագիրը չպետք է հակասի բաժնետիրական ընկերության կանոնադրությանը, այլ հակառակը՝ այն կարող է կնքվել կանոնադրության նորմերի հստակեցման և զարգացման նպատակով: Միևնույն ժամանակ օրենքով չի կարգավորվել նման հակասության իրավական հետևանքների հարցը¹³: Բացի այդ՝ չպետք է մոռանալ նաև ՀՀ օրենսդրության զարգացման տեմպերը ժամանակակից մոտեցումներին և զարգացած երկրների օրենսդրական կարգավորումներին համապատասխանեցնելու կարևորությունը: «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքում նախատեսված բաժնետիրական համաձայնագրի մոդելը հիմնված է առավելապես ՌԴ համանուն օրենքով նախատեսված բաժնետիրական համաձայնագրի մոդելի վրա, որն էլ իր հերթին վերցված է եվրոպականից¹⁴:

Այս ինստիտուտը օրենքով հատուկ կարգավորելու անհրաժեշտությունը պայմանավորված է նաև համաձայնագրի կառուցվածքի բարդությամբ, բացի այդ՝ բաժնետիրական համաձայնագիրը չի կարելի դիտարկել զուտ որպես պայմանագրի տեսակ՝ դրա նկատմամբ կիրառելով

¹² Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998.08.10/17(50):

¹³ ՀՀ-ում կորպորատիվ իրավահարաբերությունները կարգավորելու նպատակով բաժնետիրական համաձայնագրեր կնքելու տվորույթ դեռևս չի ձևավորվել, հետևաբար չկա նաև դատական պրակտիկա նման հարցերի կարգավորման բնագավառում: Սակայն քանի որ «Բաժնետիրական ընկերությունների» մասին ՀՀ օրենքով նախատեսված բաժնետիրական համաձայնագրերի մոդելը հիմնված է ռուսական տարբերակի վրա, հետաքրքրական է այս հարցի կապակցությամբ վերլուծել ռուսական դատական պրակտիկայում ձևավորված մոտեցումները: Այսպես, «Մեգաֆոն» ԲԲԸ-ի բաժնետերերի միջև կնքված բաժնետիրական համաձայնագիրը առջինը ճանաչելու վերաբերյալ գործով Վճռաբեկ արբիտրաժային դատարանը նշել է, որ բաժնետիրական համաձայնագիրը, որով խախտվում է օրենքը կամ ընկերության հիմնադիր փաստաթղթերը, կամ որոնցով բաժնետիրական համաձայնագիրը գերակայություն է ստանում օրենքի կամ հիմնադիր փաստաթղթերի նկատմամբ, չպետք է կիրառվի, քանի որ այն անօրինական է: «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 38.1 հոդվածի 1-ին մասում այս հարցի կապակցությամբ նշվում է միայն, որ Հնկերության ժողովում որոշումների ընդունման համար բավարար ձայների՝ նույն օրենքով կամ նույն օրենքի հիման վրա կանոնադրությամբ նախատեսված քանակը չի կարող փոփոխվել բաժնետիրական համաձայնագրով: Այսինքն՝ օրենքով անդրադարձ է կատարվել միայն այս մեկ մասնավոր դեպքին, երբ համաձայնագրով չի կարող փոփոխվել որոշումների ընդունման համար օրենքով կամ կանոնադրությամբ նախատեսված անհրաժեշտ ձայների քանակը: Սակայն, ինչպես նկատում ենք, իրավական հետևանքների հարցը մնում է անորոշ:

¹⁴ Տե՛ս Суханов Е. А. Сравнительное корпоративное право. М.: Статут, 2015, էջ 456:

ընդհանուր նորմեր: Այս համաձայնագրի իրավական բնույթը բոլորովին այլ է: Մեր կարծիքով, **բաժնետիրական համաձայնագիրը կորպորատիվ իրավահարաբերություններ կարգավորող պայմանագիր է, որին բնորոշ են նաև պայմանագրերի վերաբերյալ ընդհանուր դրույթները**¹⁵:

Թեև օրենքում հստակ տրված է բաժնետիրական համաձայնագրի հասկացությունը, տեսության մեջ չկա միասնական մոտեցում դրա իրավական բնույթի վերաբերյալ: «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 38.1 հոդվածի 1-ին մասում տրված է այս պայմանագրի հասկացությունը: Այսպես, բաժնետիրական համաձայնագիրը բաժնետոմսերով հավաստվող իրավունքների իրականացման և (կամ) բաժնետոմսերի նկատմամբ իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունների մասին պայմանագիր է: Տրված բնորոշումից ակնհայտ է, որ բաժնետիրական համաձայնագիրը պայմանագիր է, սակայն հարց է ծագում՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրության մեջ կորպորատիվ գործարքների՝ որպես իրավունքների և պարտականությունների առաջացման ինքնուրույն հիմքի բացակայության պայմաններում բաժնետիրական համաձայնագիրը պետք է դիտել որպես կորպորատիվ գործարք, թե՞ քաղաքացիաիրավական պայմանագիր:

Բաժնետիրական համաձայնագրից ծագող իրավահարաբերությունների վերաբերյալ հետաքրքիր իրավական դիրքորոշումներ են ներկայացված գերմանական դատական պրակտիկայում: Այսպես, սկզբնական շրջանում Գերմանիայի Ռեյխի գերագույն դատարանը բաժնետիրական համաձայնագրից ծագող իրավահարաբերությունները դիտարկում էր որպես մասնավոր իրավունքով կարգավորվող գործընկերային իրավահարաբերություններ կամ չկորպորացված ընկերակցություն: Հետագայում Գերմանիայի դաշնային գերագույն դատարանը գտավ՝ քանի որ բաժնետերերը ինքնուրույն են քվեարկում ընդհանուր ժողովի ժամանակ, բաժնետիրական համաձայնագիրը ներքին գործընկերություն է¹⁶:

Ռուսական տեսական գրականության մեջ բաժնետիրական համաձայնագրի իրավական բնույթի վերաբերյալ տարակարծությունները շատ են: Այսպես, Ի. Օստապեցն ու Ա. Կոնովալովը նշում են, որ բաժնետիրական համաձայնագիրը ինքնուրույն պայմանագիր է, որը քաղաքացիաիրավական բնույթ չունի: Որպես հիմնավորում նրանք նշում են այն հանգամանքը, որ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՌԴ օրենքում հատուկ չի շեշտվում կորպորատիվ գործարքի տեսակ հանդի-

¹⁵ Մասնավորապես, բաժնետիրական համաձայնագիրը, ինչպես և բոլոր քաղաքացիաիրավական պայմանագրերը կնքվում են կամավոր, դրա պայմանները հնարավոր է փոփոխել, այն հանդիսանում է երկկողմ կամ բազմակողմ պայմանագիր, կողմերը գտնվում են իրավահավասար կարգավիճակում: Այս բոլոր հատկանիշները փաստում են բաժնետիրական համաձայնագրից ծագող իրավահարաբերությունների կարգավորման դիսպոզիտիվության մասին: Դա արտահայտվում է հատկապես համաձայնագրի պայմանների, կողմերի իրավունքների և պարտականությունների, պարտավորությունների կատարումն ապահովող միջոցներ նախատեսելու հարցում:

¹⁶ Տե՛ս Մարկոս Ռոթ, նշվ. աշխ., էջ 24:

սացող բաժնետիրական համաձայնագրի քաղաքացիաիրավական բնույթի մասին: Բացի այդ նրանց կարծիքով՝ բաժնետիրական համաձայնագիրն ունի որոշ առանձնահատկություններ, որոնք բնորոշ չեն նման բնույթի քաղաքացիաիրավական պայմանագրերին: Այդ առանձնահատկություններից է այն, որ բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ կարող են լինել սահմանափակ թվով սուբյեկտներ¹⁷: Այս փաստարկին դժվար է համաձայնվել, քանի որ Օրենսգրքով (այդ թվում՝ ՌԴ քաղաքացիական օրենսգրքով) նախատեսված են պայմանագրերի շատ տեսակներ, որոնց դեպքում կան սուբյեկտների շրջանակին առնչվող առանձնահատկություններ. մասնավորապես՝ ի տարբերություն առքուվաճառքի պայմանագրի վերաբերյալ ընդհանուր դրույթների՝ մատակարարման պայմանագրի դեպքում սուբյեկտների շրջանակը խիստ որոշակի է:

Վ. Ա. Գուրեևը բաժնետիրական համաձայնագիրը համարում է համատեղ գործունեության պայմանագրի տեսակ: Թվում է, թե հեղինակը կողմնակից է այն մտքին, որ բաժնետիրական համաձայնագիրը քաղաքացիաիրավական բնույթ ունի, սակայն, նրա կարծիքով, այս պայմանագրի կողմերի միջև հարաբերությունները ընկերության ներսում ծագող հարաբերություններ են, հետևաբար դրանք գործարարական իրավունքի նորմերով պետք է կարգավորվեն: Նրա կարծիքով, բաժնետիրական համաձայնագրի պարտադիր կողմ պետք է հանդես գան քաղաքացիական իրավասուբյեկտություն չունեցող ընկերության կառավարման մարմինները, ինչը բնորոշ չէ քաղաքացիաիրավական մյուս պայմանագրերին: Այսինքն՝ նա նույնպես հարում է այն տեսակետին, որ բաժնետիրական համաձայնագիրը չունի քաղաքացիաիրավական բնույթ¹⁸:

Այնուամենայնիվ, տեսաբաններից շատերի համար բաժնետիրական համաձայնագրի քաղաքացիաիրավական բնույթը կասկած չի առաջացնում¹⁹:

Մեր կարծիքով, *բաժնետիրական համաձայնագիրը ունի քաղաքացիաիրավական բնույթ, ինչի մասին վկայում է նաև այն հանգամանքը, որ այն կարող է հանդես գալ որպես քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների ծագման հիմք՝ իրավաբանական փաստ, լինել դրա կողմերի միջև առաջացող իրավահարաբերությունների կարգավորիչ, ավելին՝ այն միանգամայն համապատասխանում է Օրենսգրքով գործարքներին տրված բնորոշմանը՝ ուղղված է դրա կողմերի համար քաղաքացիական իրավունքներ և պարտականություններ առաջացնելուն, փո-*

¹⁷ St' u **Остапец И., Коновалов А.** Соглашения акционеров в практике совместных предприятий с российским участием // Слияния и поглощения, № 1–2 (35–36), 2006, էջ 52:

¹⁸ St' u **Гуреев В. А.** Проблемы защиты прав и интересов акционеров в Российской Федерации, М. Волгтерс-Клувер, 2007, էջ 112-115:

¹⁹ St' u, օրինակ, **Жаворонков А.** Договор между акционерами. Корпоративный юрист. № 2, 2005, էջ 22, **Ломакин Д. В.** Договоры об осуществлении прав участников хозяйственных обществ как новелла корпоративного законодательства. Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. № 8, 2009, էջ 14, **Степкин С. П.** Гражданско-правовой институт акционерных соглашений: моно-графия / С. П. Степкин. М., Петруруш, 2011, էջ 34:

փոխելուն կամ դադարեցնելուն: Բհարկե պետք է նկատի ունենալ, որ բաժնետիրական համաձայնագրով կարող են նախատեսվել այլ կորպորատիվ իրավունքներ և պարտականություններ միայն օրենքի դիսպոզիտիվ նորմի համեմատ կամ էլ կոնկրետացվել, ավելի մանրամասն ներկայացվել օրենքով կամ կանոնադրությամբ նախատեսված կորպորատիվ իրավունքները և պարտականությունները: Հետևաբար, բաժնետիրական համաձայնագիրը չպետք է հակասի օրենքի իմպերատիվ նորմերին կամ էլ ընկերության կանոնադրությանը:

Այս տրամաբանության մեջ որոշ հեղինակներ արդարացիորեն ընդգծում են բաժնետիրական համաձայնագրերի երկակի բնույթը՝ նկատի ունենալով, որ դրանք մի կողմից պարունակում են պարտավորաիրավական տարրեր, ինչի շնորհիվ բաժնետիրական համաձայնագրերը նմանվում են դասական քաղաքացիաիրավական պայմանագրերին, մյուս կողմից էլ՝ կորպորատիվ-իրավական տարրեր՝ արտացոլելով դրանց՝ որպես իրավաբանական անձի կառավարման իրականացմանը օժանդակող պայմանագիր լինելու հանգամանքը²⁰:

«Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 38.1 հոդվածի 2-րդ մասով սահմանվում են բաժնետիրական համաձայնագրի՝ ձևին և կողմերին վերաբերող պահանջները: Ըստ այս իրավանորմի՝ բաժնետիրական համաձայնագիրը կնքվում է *գրավոր*: Վերջինիս կողմ կարող են լինել *Ընկերությունը, բաժնետերերը, ինչպես նաև այն անձինք, որոնք բաժանորդագրվում են Ընկերության բաժնետոմսերին*: Եթե Ընկերությունը բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ է, ապա այդպիսի բաժնետիրական համաձայնագրի կնքումն իրականացվում է՝ հաշվի առնելով նաև նույն օրենքի 9-րդ գլխի դրույթները: Համաձայնագրի ձևի առումով օրենքի պահանջները որևէ տարակարծություն չեն առաջացնում, իսկ ինչ վերաբերում է կողմերին, ապա այս հարցում առկա են իրարամերժ տարբեր կարծիքներ՝ տեսության և տարբեր կարգավորումներ՝ տարբեր երկրների օրենսդրության մեջ: Ռուսական կորպորատիվ օրենսդրության մեջ բաժնետիրական համաձայնագրի կողմերը բացահայտված չեն: ՌԴ քաղաքացիական օրենսգրքի 67.2 հոդվածում նշվում է միայն, որ կորպորատիվ գործարքի կողմ կարող են լինել բոլոր բաժնետերերը կամ նրանց խումբը, իսկ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՌԴ օրենքի 32.1 հոդվածով թեև անդրադարձ է կատարվում բաժնետիրական համաձայնագրի կողմերին, սակայն չի բացահայտվում, թե ովքեր կարող են հանդես գալ որպես այդ պայմանագրի կողմ: Գերմանական իրավունքում բաժնետիրական ընկերության մասնակցությունը կորպորատիվ գործարքին բացառված չէ: Սակայն պետք է նկատի ունենալ, որ բոլոր դեպքերում և՛ բաժնետերերի, և՛ ընկերութ-

²⁰ St' u Шиткина И. С. Соглашения акционеров (договоры об осуществлении прав участников) как источник регламентации корпоративных отношений // Хозяйство и право, № 2 (409), 2011, էջ 40:

յան՝ որպես բաժնետիրական համաձայնագրի կողմի համար սահմանված են միևնույն կանոնները: Գերմանական իրավունքում ուղղակիորեն արգելված է ընկերության կառավարման մարմինների կողմից բաժնետերերի նկատմամբ ուղղակի կամ անուղղակի ցանկացած ներգործություն որոշումներ կայացնելիս: Նման իրավիճակների կարելի է հանդիպել *private equity* կոչվող գործարքներում: Վերջիններս փոխառվել են ամերիկյան իրավունքից, որոնք կնքվում են նորաստեղծ ընկերություններում դրանց ֆինանսավորումն ապահովելու նպատակով, երբ ֆինանսավորող ընկերությունը նորաստեղծ ընկերությունում դառնում է բաժնետեր: Այդ պայմանագրերի միջոցով բաժնետիրական ընկերության կառավարման մարմինների և բաժնետերերի համար սահմանվում են կոնկրետ պարտականություններ ֆինանսավորող ընկերության հանդեպ: Որպես կանոն՝ նման բաժնետիրական համաձայնագրերում դրույթներ կան նաև ընկերության գործունեության վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալու և տրամադրելու, ինչպես նաև քվեարկության և շահութաբաժինները բաշխելու կարգի վերաբերյալ²¹:

Բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ լինելու իրավունք ունեցող սուբյեկտների վերաբերյալ մասնագիտական գրականության մեջ նույնպես առկա են տարբեր մոտեցումներ: Այսպես, Մ. Վ. Տրուբինյան գտնում է, որ բաժնետիրական համաձայնագրի կողմերից գոնե մեկը պետք է լինի ընկերության բաժնետերը, քանի որ բաժնետիրական համաձայնագիրը բաժնետոմսով հավաստվող իրավունքների կամ բաժնետոմսի նկատմամբ իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունների մասին պայմանագիր է²²: Ա. Ի. Մասլյանը²³ և Ի. Ս. Շիտկինան²⁴ գտնում են, որ բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ կարող են լինել միայն ընկերության գործող բաժնետերերը: Իսկ Վ. Ն. Գուրևը արդարացիորեն նշում է, որ բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ կարող են լինել ինչպես բաժնետերերը, այնպես էլ այն անձինք, ովքեր պատրաստվում են դառնալ բաժնետեր:

«Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքով բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ լինելու իրավունք ունեցող սուբյեկտների շարքում վիճելի է բաժնետիրական ընկերության խնդիրը: Մեր կարծիքով՝ բաժնետիրական ընկերությունն ինքնին չի կարող բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ լինել, քանի որ դրանով կարող են խախտվել նման համաձայնագրի կողմ չհանդիսացող մյուս բաժնետե-

²¹ St' u Степанов Д. И., Фогель В. А. и Шрамм Й. Корпоративный договор: подходы российского и немецкого права к отдельным вопросам регулирования, // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации, № 10, 2012, էջ 48:

²² St' u Трубина М. В. Гражданско-правовое регулирование акционерных соглашений в России и странах континентальной Европы, Дис. канд. юрид. наук, М., 2015, էջ 18:

²³ St' u Масляев А. И. Акционерно соглашение в международном-частном праве: дис. канд. юрид. наук. М., 2010, էջ 9:

²⁴ St' u Корпоративное право: учебный курс/ отв. ред. Шиткина И.С.. М., 2015 // СПС Консультант Плюс:

րերի իրավունքները, որոնք այդպիսի համաձայնագրի կնքած բաժնետերերի համեմատությամբ կարող են հայտնվել նվազ բարենպաստ պայմաններում, բացի այդ այն դեպքերում, երբ ընկերությունը ձեռք է բերում բաժնետոմսեր, նա դրանով չի դառնում կորպորատիվ իրավունքներ կրող սուբյեկտ: Ավելին, բաժնետիրական համաձայնագրի մասին օրենսդրի սահմանումը արդեն իսկ ենթադրում է բաժնետոմսերով հավաստվող իրավունքների իրականացման և (կամ) բաժնետոմսերի նկատմամբ իրավունքների իրականացման առանձնահատկությունները, որպիսի բացառիկ իրավասությունը պատկանում է այդ իրավունքները կրող միակ սուբյեկտին՝ բաժնետիրոջը (ապագա բաժնետիրոջը), և ոչ թե բաժնետիրոջ՝ իր կորպորատիվ իրավունքների իրականացման նպատակով պահանջի իրականացման հասցեատիրոջը՝ կորպորացիային: Որպես մեկ այլ փաստարկ նշենք նաև, որ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 54-րդ հոդվածով նախատեսվում է կանոնադրական կապիտալը նվազեցնելու նպատակով բաժնետիրական ընկերության կողմից իր տեղաբաշխած բաժնետոմսերը ձեռք բերելու 2 կարգ՝ ժողովի կամ խորհրդի որոշմամբ: Ընդ որում, եթե այդ որոշումը կայացնում է ժողովը, Ընկերության տեղաբաշխած բաժնետոմսերը մարվում են դրանց ձեռք բերման հետ միաժամանակ: Իսկ խորհրդի որոշմամբ ձեռք բերված տեղաբաշխված բաժնետոմսերը ձայնի իրավունք չեն տալիս, չեն հաշվարկվում ձայների քանակը հաշվելիս, և դրանցով շահութաբաժիններ չեն հաշվարկվում: Այդ բաժնետոմսերը պետք է իրացվեն դրանց ձեռքբերման պահից 1 տարվա ընթացքում: Պետք է նշել նաև, որ նշված օրենքի 38.1 հոդվածի 3-րդ մասով արդեն իսկ նախատեսված է, որ բաժնետիրական համաձայնագրի առարկա չի կարող լինել ընկերության խորհրդի կամ գործադիր մարմնի ցուցումների համաձայն բաժնետիրական համաձայնագրի կողմերի քվեարկելու պարտականությունը, ինչն իմաստագուրկ է դարձնում ընկերության՝ որպես բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ լինելու հնարավորությունը: Ուստի, մեր կարծիքով, ***բաժնետիրական ընկերությունը չի կարող լինել բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ և պետք է հանվի նման իրավունք ունեցող սուբյեկտների շրջանակից:***

Այժմ անդրադառնանք բաժնետիրական համաձայնագրի վերաբերյալ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված 38.1 հոդվածի մեկ այլ իրավակարգավորման, որը, մեր կարծիքով, նույնպես վերանայման կարիք ունի: Այսպես, նշված հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ բաժնետիրական համաձայնագրի խախտումը կարող է հիմք դառնալ ընկերության կառավարման մարմինների որոշումներն անվավեր ճանաչելու համար, եթե ապացուցվում է, որ ընկերության կառավարման մարմինների որոշումներն ընդունվել են ֆիդուցիար պարտականությունների խախտմամբ: Նախ նշենք, որ «ֆիդուցիար պարտականություններ» եզրույթը նույնպես նորույթ է ՀՀ օ-

րենսդրության մեջ, և դրա բացատրությունը որոշակիորեն տրված է նույն օրենքի 90-րդ հոդվածի 1-ին մասով, ըստ որի՝ խորհրդի անդամները, ընկերության տնօրենը (գլխավոր տնօրենը), վարչության ու տնօրինության անդամները, ինչպես նաև կառավարիչ-կազմակերպությունը և կառավարիչն իրենց պարտականությունների կատարման ընթացքում պետք է գործեն՝ ելնելով ընկերության շահերից, իրականացնեն իրենց իրավունքները և ընկերության նկատմամբ իրենց պարտականությունները կատարեն բարեխիղճ ու ողջամիտ կերպով, խուսափեն անձնական և Հնկերության շահերի միջև իրական և հնարավոր բախումներից (ֆիդուցիար պարտականություն): Այսինքն՝ ՀՀ օրենսդիրը բաժնետիրական համաձայնագրի խախտմամբ կայացված՝ ընկերության կառավարման մարմնի որոշման անվավերությունը պայմանավորել է նույն կառավարման մարմնի կողմից ֆիդուցիար պարտականությունների խախտման հանգամանքով: Նման մտտեցումը ուղղակիորեն հակասում է բաժնետիրական համաձայնագրի բնույթին և էությանը, քանի որ վերջինս կոչված է կարգավորելու բաժնետերերի միջև ծագած հարաբերությունները, և դրանով որևէ կերպ չի կարող կանխորոշվել ընկերության կառավարման մարմինների գործողությունները, և բացի այդ՝ մենք արդեն նշել ենք, որ բաժնետիրական ընկերությունն ինքին չի կարող լինել բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ: Չեն բացառվում այն դեպքերը, երբ բաժնետիրական համաձայնագրի կողմերից մեկը կամ մի քանիսը խախտեն այդ համաձայնագրով նախատեսված պարտականությունները և, օրինակ, այլ կերպ քվեարկեն ընդհանուր ժողովի ժամանակ, քան նախատեսված է համաձայնագրով, սակայն, մեր կարծիքով, դրա հետևանքով չպետք է անվավեր ճանաչվեն ընկերության կառավարման մարմինների որոշումները: Նման իրավիճակներում նշված հոդվածի 6-րդ մասով արդեն իսկ նախատեսված են պաշտպանության մեխանիզմներ, ըստ որի՝ բաժնետիրական համաձայնագրով կարող են նախատեսվել դրանից բխող պարտավորությունների կատարումն ապահովելու, ինչպես նաև դրանով նախատեսված պարտավորությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու քաղաքացիաիրավական պատասխանատվության միջոցներ: «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՌԴ օրենքի 32.1 հոդվածով, որը վերաբերում է բաժնետիրական համաձայնագրին, անդրադարձ չկա այս հարցի կարգավորմանը, սակայն ՌԴ քաղաքացիական օրենսգրքի 67.2 հոդվածը՝ «Կորպորատիվ գործարք» վերտառությամբ, կորպորատիվ գործարքի տեսակ է համարում նաև բաժնետիրական համաձայնագիրը, իսկ 6-րդ կետով նախատեսվում է, որ կորպորատիվ գործարքի խախտումը կարող է տնտեսական ընկերության կառավարման մարմնի որոշումն անվավեր ճանաչելու հիմք դառնալ այդ գործարքի կողմի պահանջով, եթե այդ որոշման կայացման պահին գործարքի կողմ են հանդիսացել ընկերության բոլոր մասնա-

կիցները: Ավելի վաղ՝ նախքան նշված իրավական ինստիտուտը ՌԴ քաղաքացիական օրենսգրքում նախատեսելը, ռուսական տեսական գրականության մեջ քննարկվել է այդ հարցի նման կարգավորումը. օրինակ՝ Վ. Վ. Դոլինսկայան նշել է, որ բաժնետիրական համաձայնագրի խախտման արդյունքում որպես պատասխանատվության միջոց ընկերության կառավարման մարմնի որոշումն անվավեր ճանաչելու անհրաժեշտությունը ուղղակիորեն կախված է այն հանգամանքից, թե արդյոք այդ պայմանագրի կողմ են ընկերության բոլոր մասնակիցները, թե ոչ²⁵: Իսկ Վ. Կուզնեցովը հավելել է, որ անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել նաև այն հանգամանքին, թե արդյոք նման որոշմամբ շոշափվում են երրորդ անձանց շահերը²⁶:

Պետք է նշել, որ գերմանական իրավունքում բաժնետիրական համաձայնագրի խախտումը չի հանգեցնում ընկերության կառավարման մարմնի որոշման անվավերության, բացառությամբ այն դեպքի, երբ բաժնետիրական համաձայնագրի մասնակից են ընկերության բոլոր մասնակիցները²⁷:

Մեր կարծիքով, բաժնետիրական համաձայնագրի խախտմամբ ընդունված ընկերության կառավարման մարմնի որոշումը չի կարող անվավեր ճանաչվել, քանի որ, արդեն նշել ենք, բաժնետիրական համաձայնագիրը, ըստ էության, քաղաքացիաիրավական պայմանագիր է, որը պարտադիր է միայն դրա կողմերի համար, ինչը նշված է նաև «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 38.1 հոդվածի 4-րդ մասում: Դրանով չեն կարող իրավունքներ և պարտականություններ ծագել ընկերության կամ երրորդ անձանց համար (բացառությամբ բաժանորդագրված անձանց): Ուստի, գտնում ենք, որ նման իրավիճակներում գերմանական օրինակը ավելի կիրառելի է, և առաջարկում ենք «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 38.1 հոդվածի 5-րդ մասը փոփոխել և շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. ***«5. Բաժնետիրական համաձայնագրի խախտումը հիմք չէ Ընկերության կառավարման մարմնի որոշումներն անվավեր ճանաչելու համար, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ այդ որոշումը կայացնելիս համաձայնագրի կողմ են հանդիսացել Ընկերության բոլոր մասնակիցները»:***

Վերը նշված խնդրին շաղկապված է նաև այն հարցը, թե իրավական ինչ հետևանքներ կարող են առաջանալ բաժնետիրական համաձայնության խախտմամբ կայացված որոշման հիման վրա երրորդ անձանց հետ գործարք կնքելու պարագայում: ՀՀ օրենսդիրն այս խնդրին

²⁵ Տե՛ս Դолинская В. В., Фалеев В. В. Миноритарные акционеры: статус, права и их осуществление / отв. ред. В. В. Долинская. М., Волтерс Клувер, 2010.

²⁶ Տե՛ս Կузнецов В. К вопросу о соглашениях акционеров. «ЭЖ-Юрист», № 4, 2009, СПС Консультант Плюс:

²⁷ Տե՛ս Ода Х. Акционерная соглашения: осторожный шаг вперед. «Вестник гражданского права», 2010, Т. 10, № 1. Էջ 155, https://mgimo.ru/upload/2017/08/sem-2_pril-3.pdf (վերջին այցելությունը 01.03.2021 թ.):

ևս ուշադրություն չի դարձրել, ինչը չի բխում գործարարական գործունեության կայունության և դրա մասնակիցների իրավունքների պաշտպանվածության ապահովման տեսանկյունից: Գործնականում հնարավոր են իրավիճակներ, երբ ընդհանուր ժողովը խոշոր գործարք կնքելու որոշում կայացնի, որի պատճառով քվեարկող բաժնետերերից ոմանք չպահպանեն բաժնետիրական համաձայնագրով ստանձնած պարտավորությունները որոշակի ձևով քվեարկելու կամ քվեարկության կարգը համաձայնեցնելու առումով: Այս հարցի կարգավորումը նախատեսված է ինչպես ՌԴ քաղաքացիական օրենսգրքով, այնպես էլ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՌԴ օրենքով, և գտնում ենք, որ անհրաժեշտ է որոշակի լուծում սահմանվի նաև ՀՀ օրենսդրությամբ, և քանի որ կորպորատիվ գործարքների ինստիտուտը դեռևս ներդրված չէ ՀՀ օրենսդրության մեջ, ուստի նպատակահարմար է հարցի կարգավորումը նախատեսել «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքում: *Այսպես, առաջարկում ենք նշված օրենքի 38.1 հոդվածի 5-րդ մասը լրացնել նոր պարբերությամբ՝ հետևյալ բովանդակությամբ. «Բաժնետիրական ընկերության կառավարման մարմնի որոշումն անվավեր ճանաչելը սույն մասի 1-ին պարբերությամբ նախատեսված դեպքերում չի հանգեցնում երրորդ անձանց հետ կնքված գործարքների անվավերության»:* Մեր կարծիքով, նման նորմ նախատեսելն անհրաժեշտ է երրորդ անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության տեսանկյունից, քանի որ իրենց կորպորատիվ հարաբերությունների կարգավորման դեպքում չպետք է խախտվեն երրորդ անձանց իրավունքները, և բացի այդ բաժնետիրական համաձայնագրով նախատեսված պարտականությունների կատարումն ապահովող և պատասխանատվության մի շարք միջոցներ կան նախատեսված, որոնց շնորհիվ կարող են փոխհատուցվել նաև բաժնետերերի կրած վնասները:

Բաժնետիրական համաձայնագրի վերաբերյալ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված իրավակարգավորումը թերի է նաև այն մասով, որ անտեսվել է նման համաձայնագիր կնքելիս այդ փաստի վերաբերյալ ընկերությանը կամ համապատասխան մարմնիներին տեղեկացնելու անհրաժեշտությունը: Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ որոշակի դեպքերում նման պարտականություն նախատեսելն անհրաժեշտություն է: Այսպես, քննարկենք այն դեպքը, երբ բաժնետիրական համաձայնագրով նախատեսվում է բաժնետերերին պատկանող բաժնետոմսերի տնօրինման կարգ: Դրանով կարող է սահմանվել, որ որևէ բաժնետեր պարտավորվում է նախապես որոշված ձևով կամ գնել, կամ վաճառել իր բաժնետոմսերը: Չնայած նման համաձայնագրի առկայությանը՝ բաժնետերը կարող է բաժնետոմս գնել կամ իր բաժնետոմսերը վաճառել համաձայնագրով նախատեսված պարտականությունների խախտմամբ²⁸: Տեղե-

²⁸ Այս դեպքը ևս խնդրահարույց է և որևէ կերպ կարգավորված չէ ՀՀ օրենսդրու-

կատվության բացահայտման պարտականություն նախատեսելու դեպքում լուծվում է բաժնետիրական համաձայնագրի մյուս կողմերի իրավունքների պաշտպանվածության խնդիրը, քանի որ գործարքի մյուս կողմի տեղեկացվածությունը ապացուցելու պարտականությունը դատարանում կատարելը ավելի դյուրին կլինի: Հաշվի առնելով այս հարաբերությունների առանձնահատկությունները՝ գտնում ենք, որ բաժնետիրական համաձայնագիր կնքելու վերաբերյալ տեղեկատվության լրիվ գաղտնիությունը չի կարող արդարացված լինել: Սակայն չպետք է դիմել նաև մյուս ծայրահեղության, քանի որ դրա ամբողջական բացահայտման դեպքում էլ բաժնետիրական համաձայնագիրը կկորցնի իր պայմանագրային բնույթը և կդառնա հիմնադիր փաստաթուղթ, կանոնադրություն, որը ստորագրել են ընկերության ոչ բոլոր մասնակիցները:

Անդրադառնալով միջազգային փորձին՝ նշենք, որ, օրինակ, ԵՄ-ում գործում է 2004/09 դիրեկտիվը, որով պահանջվում է բաց բաժնետիրական ընկերությունների բաժնետոմսերի վերաբերյալ կնքված բաժնետիրական համաձայնագրի մասին տեղեկատվության բացահայտում²⁹: Ուսումնասիրված գրեթե բոլոր երկրների պարագայում նկատվում է տեղեկատվության բացահայտման պարտականություն՝ հաշվի առնելով բաժնետիրական ընկերության տեսակը: Բաց կամ հանրային ընկերություններում պահանջվում է առավել ամբողջական տեղեկատվության բացահայտում, մինչդեռ փակ կամ ոչ հանրային ընկերություններին թույլատրվում է պահպանել որոշակի կոնֆիդենցիալություն: Այսպես օրինակ՝ Իտալիայում, որտեղ բաժնետիրական համաձայնագրերը լայնորեն տարածված են, օրենսդրությամբ նախատեսվում է բաց կամ հանրային ընկերություններում կամ դրանց կողմից կառավարվող ընկերություններում կնքվող բաժնետիրական համաձայնագրի բովանդակության բացահայտման պարտադիր պահանջ: Իտալիայի՝ ֆինանսների մասին կոնսուլիդացված օրենքի համաձայն՝ այդ պահանջը գործում է այն դեպքերում, երբ բաժնետիրական համաձայնագիրը կնքվել է ընկերության ավելի քան 2 տոկոս բաժնետոմսերի շուրջ, քանի որ մնացած դեպքերում ենթադրվում է, որ ազդեցություն չի լինում ֆինանսական շուկայի վրա: Ընկերությունների և ֆոնդային

թյամբ: Գտնում ենք, որ ինքնին այդ փաստի առկայությունը չի կարող երրորդ անձի հետ կնքված գործարքի անվավերության հիմք լինել: Արդեն նշել ենք, որ բաժնետիրական համաձայնագրով կարող են նախատեսվել պարտականությունների կատարումն ապահովող և պատասխանատվության մի շարք միջոցներ, որոնք կարող են զսպող գործոն հանդիսնալ, որպեսզի բաժնետերը հակված չլինի խախտելու բաժնետիրական համաձայնագրով ստանձնած իր պարտականությունները: Միակ դեպքը, երբ կարող է առաջանալ նման գործարքի անվավերության հարց, կարող ենք նախատեսել գործարքի մյուս կողմի տեղեկացվածությունը նման համաձայնագրի առկայության վերաբերյալ: Իսկ դա կարող է հիմք համարվել միայն այն դեպքում, երբ օրենսդրությամբ կկարգավորվի այդ տեղեկատվության բացահայտման պարտականությունը:

²⁹ Տե՛ս <http://group27.narod.ru/ucheba/files/tasis/Documents/Russian/1/1-1/1-1-3.pdf> (վերջին այցելությունը՝ 12.03.2021 թ.):

բորսայի ազգային հանձնաժողովը (CONSOB-Commissione Nazionale per le Società e la Borsa) պետք է ծանուցվի բաժնետիրական համաձայնագրի՝ առկայության մասին այն կնքելուց հետո 5 օրվա ընթացքում, բացի այդ՝ նման ծանուցումը ամբողջությամբ պետք է հրապարակվի մամուլում կնքման օրվանից 10 օրվա ընթացքում և մտցվի ընկերությունների ռեեստր 15 օրվա ընթացքում: Բաժնետիրական համաձայնագրում արված ցանկացած փոփոխության վերաբերյալ հանձնաժողովը նույնպես պետք է ծանուցվի 5 օրվա ընթացքում: Նման պահանջներ նախատեսելը պայմանավորված է ֆոնդային բորսաներում բաց քաղաքականություն ապահովելու, ներդրողներին՝ բաց բաժնետիրական ընկերություններում կնքված համաձայնագրերի վերաբերյալ տեղեկատվություն տրամադրելու անհրաժեշտությամբ³⁰:

Ֆրանսիայում առևտրային օրենսգրքի 233-11 հոդվածի համաձայն՝ հանրային ընկերություններում, որոնց բաժնետոմսերը կարող են վաճառվել կազմակերպված շուկաներում, բաժնետիրական համաձայնագիրը պետք է բացահայտվի ֆինանսական շուկաները կառավարող մարմիններին 5 օրվա ընթացքում: «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՌԴ օրենքը ևս մանրամասն կարգավորում է այս հարաբերությունները՝ հնարավորինս բացառելով նման տեղեկատվությունը չբացահայտելու հետևանքով այլ անձանց և նաև մյուս բաժնետերերի իրավունքների հնարավոր խախտումները: *Գտնում ենք, որ ժամանակակից մոտեցումներին համապատասխան՝ մեր օրենսդրությամբ ևս այս հարաբերություններին պետք է որոշակի կարգավորում տրվի, և առաջարկում ենք «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 38.1 հոդվածը լրացնել նոր՝ 4.1 կետով՝ հետևյալ բովանդակությամբ. «4.1. Բաժնետիրական համաձայնագիր կնքած բաժնետիրական Ընկերության բաժնետերերը պարտավոր են Ընկերությանը ծանուցել այդ փաստի մասին համաձայնագիրը կնքելուց հետո 15 օրվա ընթացքում: Բաժնետիրական համաձայնագրում պետք է նախատեսվեն նման պարտականություն ունեցող բաժնետիրոջ տվյալները: Այդ պարտականությունը չկատարելու դեպքում բաժնետիրական համաձայնագրի կողմ չհանդիսացող մյուս բաժնետերերը կարող են պահանջել վնասների փոխհատուցում»:*

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ գտնում ենք, որ չնայած բաժնետիրական համաձայնագիրը որպես նոր իրավական ինստիտուտ նախատեսելուն ուղղված դրական քայլերին՝ այն դեռևս ունի կատարելագործման կարիք. տեսական վերլուծությունների շնորհիվ, կարծում ենք, մեզ հաջողվեց վեր հանել դրանցից մի քանիսը: Բաժնետիրական համաձայնագրեր կնքելու պրակտիկան ՀՀ-ում դեռևս կայացման ճանապարհ պետք է անցնի, սակայն թե որքանով այդ ճանապարհը կլինի արագ և

³⁰ Տե՛ս **Rudiger Veil**. European Capital Markets Law Bloomsbury Publishing, 2017, <https://www.perlego.com/book/546565/european-capital-markets-law-pdf> (վերջին այցելությունը՝ 12.03.2021 թ.):

ըյուրին, կախված է նաև օրենքների որակից և ժամանակակից մոտեցումներին համապատասխանելու աստիճանից, իսկ սույն հետազոտության արդյունքները օրենքի հետագա կատարելագործման գործում կարող են օգտակար լինել:

ДАВИД СЕРОБЯН, АШХЕН СОГОМОНЯН – *Акционерное соглашение как вид гражданско-правового договора.* – Объективные потребности развития правовых средств регулирования отношений между акционерами вызвали появление широко распространенной в международной практике конструкции акционерных соглашений, которая, несмотря на высокий интерес к ней со стороны научного сообщества, не приобрела однозначных и универсальных форм законодательного регулирования, доктринального и судебного-практического толкования. Данная статья посвящена акционерному соглашению, которое характеризуется как один из способов эффективного осуществления права участников на управление акционерным обществом. Авторами произведен анализ понятия указанной гражданско-правовой конструкции. В условиях отсутствия практики применения нового законодательства об акционерных соглашениях подобный анализ представляет существенный интерес.

Ключевые слова: *акционерное соглашение, корпоративная сделка, права акционеров, гражданско-правовой договор, акционерное общество*

DAVID SEROBYAN, ASHKHEN SOGHOMONYAN – *Shareholders' Agreement as a Type of Civil Contract.* – The objective needs for the development of legal means of regulating relations between shareholders have caused the emergence of a structure of shareholders' agreements widespread in international practice, which, despite the great interest of the scientific community, has not acquired unambiguous and universal forms of legislative regulation, doctrinal and judicial-practical interpretation. This article is devoted to a shareholders' agreement, which is characterized as one of the ways to effectively exercise the right of participants to indicate civil law structure. In the absence of the practice of applying the new legislation on shareholders' agreements, such an analysis is of considerable interest.

Key words: *shareholder agreement, corporate agreement, shareholders' rights, civil law agreement, joint stock company*